

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Rokotusten haittavaikutukset ja rokoteturvallisuus

Tutkija, rokoteturvallisuuslääkäri Ulpu Elonsalo

Rokotusohjelmayksikkö / Rokotusten ja immuunisuojaajan osasto

Hyödyt ja haitat puntarissa

Rokotteet ovat tehokaita tarttuvien tautien estäjiä

- Oman toimintansa uhreja – taudit eivät ole muistuttamassa rokottamisen tärkeydestä
- Tällöin huomio kiinnittyy mahdollisiin haittoihin

Rokottaminen on erittäin tarpeellista

- Toisin emme voi valita
- Hyödyt ja haitat ovat jatkuvasti puntarissa

Rokotusharkinnan logiikka

Haitta

Hinta

Väestötason vaikutukset

Suojateho

Sairastumisriski

Taudin vakavuus

Jälkitaudit

Vammautuminen /

Tavoitteena saavuttaa riittävä suojateho mahdollisimman varhain, mahdollisimman vähillä rokoteannoksilla ja haittavaikutuksilla.

Tunne taudit, tunne rokotteet

- Rokotuksilla ehkäistävien tautien ja niihin liittyvien jälkitautien, komplikaatioiden ja riskien lisäksi on tunnettava rokotteet
 - inaktivoidut-, toksoidi- ja polysakkaridirokotteet
 - elävät heikennetyt rokotteet
- Koostumus
- Antomuodot, antoreitit
- Annokset eri ikäisillä sekä antoaikataulut
- Mahdolliset odotettavissa olevat oireet

Entä jos tulee haitta?

1. Tapahtuman arviointi
2. Oireiden hoito
3. Päätös jatkorokottamisesta
4. Ilmoitus epäilystä haittavaikutuksesta

Tapahtuman arviointi

Mitä, Missä, Milloin?

- minkälaisia oireita ja missä
- oireiden luonne ja voimakkuus
- rokotteen antoaika / oireiden ilmaantumisaika

Selvitä oireiden kesto ja tarvittu hoito.

Monesko rokoteannos oli kyseessä?

Onko oireille jokin muu syy?

Tapahtuman arviointi, käsitteet

- **Haittatapahtuma**
 - mikä tahansa rokottamisen jälkeen ilmaantunut haitta
 - ei välttämättä syy-yhteyttä rokottamiseen
 - voi olla esim. satunnainen ajallinen yhteys
- **Haittavaikutus**
 - haittatapahtuma, joka pitää sisällään oletuksen syy-yhteydestä

Tapahtuman arviointi

Arvioi onko kyseessä

- rokotteeseen liittymätön oire
- odotettavissa oleva oire
- odottamaton oire

- haittatapahtuma vai haittavaikutus
- vakava vai ei vakava tapahtuma
- pistostapahtumaan liittyvä reaktio.

Odotettavissa olevat oireet

- **Ovat mahdollisia, mutta niitä tulee vain osalle.**
- **Oireita voi hoitaa.**
- **Kerro odotettavissa olevista oireista ja niiden hoitamisesta jo rokotetta antaessasi.**
 - Näin ne eivät tule yllätyksenä.
 - Luottamus rokotteisiin säilyy.
 - Rokotettu tai hänen huoltajansa osaa sitten myös lievittää / hoitaa oireita.

Paikallisreaktiot ja kuume

- Pistosalueen paikallisreaktiot, rokotusraajan oireet ja kuume ilmaantuvat yleensä 1-2 vrk:n sisällä rokottamisesta.
- Oireet häviävät muutamassa päivässä tai noin viikossa.
- Paikallisoireet voivat toistua, mutta niitä voi ehkäistä kuume- ja tulehduskipulääkkeillä.

Eivät estä jatkorokottamista!

Muut ohimenevät oireet

- Lämmön nousu, kipu, itkuisuus, ärtyneisyys ja käsittelyarkuus
- Päänsärky, vatsaoireet, lihas- ja jäsensäryt, yleinen sairauden tunne, ruokahaluttomuus, huono vointi ja väsymys
- Elävien heikennettyjen rokotteiden jälkeiset lievät taudin kaltaiset oireet
- Imusolmukkeiden suureneminen

Eivät estä jatkorokottamista!

Yleistyneet ihoreaktiot

- Erotusdiagnostinen ongelma erityisesti, jos ihottuma on laaja-alainen ja ilmenee pian rokottamisen jälkeen.
- **Useimmiten syynä on jokin muu tekijä kuin rokote.**
- **Ei yleensä estä jatkorokottamista.**
- Voi viitata välittömään allergiseen reaktioon, jos ihottumaa ilmaantuu 48 h kuluessa rokottamisesta laajalle alueelle (vartalolle, pään ja kaulan alueelle tai raajoihin.)
 - Todellinen IgE-välitteinen rokoteaineallergia on erittäin harvinaista.
 - Vaatii aikaisemman altistuksen rokoteaineelle tai rokotteen ainesosille.

Anafylaktinen reaktio

- **On erittäin harvinainen.**
 - 0,65 tapausta miljoonaa rokotettua kohden.
- **Ilmaantuu nopeasti:**
 - yleensä 15 minuutin kuluessa rokotuksesta
 - harvoin enää tunnin jälkeen.
- ✓ Jos anafylaksiaksi epäilty reaktio ehtii hävitä, ennen kuin ehdit antaa adrenaliinia, kyseessä ei ole ollut anafylaksia.

Anafylaktinen reaktio

- **On henkeä uhkaava IgE-välitteinen allerginen reaktio.**
- **Edellyttää aina aikaisempaa altistumista reaktion aiheuttaneelle aineelle.**
- **Oireita vähintään kahden elimen alueella, iho → nielu/hengitystiet → verenkiertoelimet.**
- **Muista erotusdiagnooseina pyörtyminen, HHE ja Discolored leg reaktio.**

Anafylaktinen reaktio

- **Varaudu aina kaikissa rokotustilanteissa!**
 - ✓ Injektioita ei anneta kotona varautumatta mahdolliseen reaktioon.
- **Hoida adrenaliinilla!**
 - ✓ Terveystenhoitaja konsultoi aina vastuulääkärinä.
- **Jos olet lääkäri, konsultoi herkästi rokoteturvallisuuslääkärinä ennen jatkorokotuspäätöksen tekoa!**

Oireiden hoito

- **Osa oireista menee ohi ilman erityistä hoitoa.**
- **Oireita voi lievittää ja hoitaa.**
- **Hoida oireiden mukaan, seuraa tilanne loppuun.**

Jatkorokotukset

- **Selvitä rokotettavalle / huoltajalle, mistä oli kyse.**
- Jatkorokotuspäätös tehdään paikallisesti yhdessä rokotettavan tai hänen huoltajansa kanssa.
- Lääkäri on vastuussa.
- **Rokotusohjelma muuntuu, rokotevalmisteet vaihtuvat, oman ammattitaidon ylläpito on tärkeää. Käytä apuna THL:n verkkosivuja.**

Jatkorokotuspäätös

- **Tee riskinarviointi:**
 - Sairastumisriski / tapahtuman uusiutuminen.
- **Puntaroi hyödyt ja haitat.**
- **Huomioi rokotettavan terveydentila ja perussairaudet.**
 - Rokottaminen voi olla erityisen tärkeää huolimatta aikaisemmasta reaktiosta.
 - Rokota perustaudin hyvässä vaiheessa.

Jatkorokotuspäätös

Arvioi

- Onko jokin muu syy todennäköisempi?
- Estääkö tapahtuma jatkorokotukset?

Todellinen välitön IgE –välitteinen rokoteaineallergia on erittäin harvinaista.

- ✓ Puntaroi IgE -välitteisen rokoteaineallergian ja anafylaktisen reaktion riski.

Jatkorokotuspäätös

- **Jatkorokotuspäätös on rokote- ja tapahtumakohtainen.**
- **Harkitse huolella, jottei tärkeää rokotesarja jää perusteettomasti kesken.**
- **Pääsääntöisesti jatkorokotukset voi antaa normaalisti tapahtumasta / haittavaikutuksesta huolimatta.**
- Rokoteturvallisuustasoa voi tarvittaessa aina nostaa: rokotetaan lääkärin ollessa lähettyvillä ja pidennetään rokotuksen jälkeistä seuranta-aikaa.

Rokottaminen on turvallista

- **Tavallisimmat haittavaikutukset ovat lieviä.**
- **Valtaosa oireista on ohimeneviä ja hoidettavia.**
- **Vakavat haittavaikutukset ovat harvinaisia.**
- Pistostapahtumaan liittyvät dramaattiset reaktiot (kuten pyörtyminen) ovat harmillisia, mutta vaarattomia.

Todelliset vakavat, välittömät rokotuksiin liittyvät reaktiot ovat erittäin harvinaisia!

Rokoteturvallisuusseuranta

- **Suomessa THL seuraa ja arvioi haittatapahtumia jatkuvasti.**
- Tarvitaan paras mahdollinen tieto rokotteiden turvallisuudesta.
- Kaikkein harvinaisimmat haitat selviävät vasta, kun rokote on ollut pitkään laajassa käytössä.
- Keskeisessä osassa ovat terveydenhuollon ammattilaisten tekemät ilmoitukset epäillyistä rokotusten haittavaikutuksista.
- **Ilman raportointia ei ole seurantaa!**

Rokoteturvallisuusseuranta

- Seurantatietoja käytetään apuna rokotusohjelman kehittämisessä.
- Jaetaan näyttöön perustuvaa tietoa rokoteturvallisuudesta.
- Ylläpidetään perusteltua luottamusta rokotuksiin.
- Erityistilanteita varten omat suositukset.

- Ilmoittaminen on siis tärkeää.
- Ilmoittamiseen käytetään siihen luotuja lomakkeita.
- Tiedot tallennetaan haittavaikutusrekisteriin.

Apua THL:n verkkosivuilta

- www.thl.fi – Rokottaminen
 - Rokoteturvallisuussivut
 - Rokottajan käsikirjan (RKK) sähköinen versio, jota päivitetään jatkuvasti
- **RKK:n Rokotusten haittavaikutukset osiosta löydät opastusta esimerkiksi**
 - tavanomaisista haittavaikutuksista
 - harvinaisista haittavaikutuksista
 - mm. yleistyneistä ihottumista, rokoteaineallergiasta
 - haittavaikutuksista ilmoittamisesta.

